

Lichamen in vreedstijd

CORNEL BIERENS Hij is bekend geworden als schilder van executies, verkrachtelingen en miskramen, vaak in oorlogssituaties, maar nu legt hij zich toe op schijnbaar vredige taferelen. Schijnbaar, want in onze tijden is het ooit onschuldige landschap bij voorbaat beladen geworden. Is het wel mogelijk om vrede te schilderen?

Ons thema is het lichaam, jij hebt er veel geschilderd, half of helemaal naakt ook. Wat doe je om het vlees een uitdrukking te geven die past bij wat je wilt belichten in een schilderij? Hoe bereik je met je verfbehandeling de spanning die je aan een lichaam wilt meegeven?

Ik vind het belangrijk dat het lichaam realistisch is, dat je naar een echt lichaam kijkt en niet naar een abstract idee van een lichaam. De kleur doet er niet zoveel toe, je kunt ook groene mensen schilderen, zoals Chagall, en toch het gevoel hebben dat je naar een wezenlijk iemand kijkt. Het moet niet te precies zijn, dan komt het reëler over dan wanneer alles helemaal klopt. Zoals bij dat beeld van André Hazes op de Albert Cuyp, dat is André Hazes niet, hoewel alle ingrediënten aanwezig zijn die je moeten laten denken dat hij het wel is. Ja, fotorealisme heeft ook z'n kwaliteit, maar dan moet je er wel heel erg goed in zijn. Ik roep de spanning vooral op door de modellen waarmee ik werk zover te krijgen dat ze zich aan me tonen zoals ik het in mijn hoofd heb.

Als ik denk aan de schilderijen waarmee je naam hebt gemaakt, heftige scènes in kleedkamers en doucheruimtes, dan past de wijze waarop de lichamen zijn geschilderd helemaal bij de grove handelingen die ze verrichten. De techniek ondersteunt wat de inhoud uitdrukt.

De dramatiek moest zich ook uiten in de schilderwijze, niet alleen van de lichamen maar ook van de omgeving. De urgentie moest ook in de verf zelf zitten, zodat de kijker aan de lading niet kon ontsnappen. In mijn huidige werk zit een heel andere dramatiek, ik vond dat die een andere manier van schilderen eiste. Hoewel een aantal dingen nog steeds in de oude stijl is geschilderd, zoals dat schaap op *Karim Amsterdam Noord*.

Thematisch is er voor mijn gevoel veel meer veranderd in je werk dan qua verfbehandeling.

Ik heb geprobeerd het transparanter en luchtiger te houden, maar toen kwam er iets naar voren à la David Hockney. Hij kan prachtig schilderen maar dat was niet de lading die ik wilde. Want *Karim Amsterdam Noord* is ook een schilderij over een man die is gevlucht uit noordelijk Afrika. Het is niet zomaar een lichaam, het komt van ver, heeft zich moeten verplaatsen, heeft een andere kleur, dat wilde ik voelbaar houden. Al wordt het trauma zelf niet uitgebeeld, het moet wel in de sfeer zitten. Mensen met een migratieachtergrond worden meestal afgebeeld in een huiselijke of stedelijke omgeving, bijna nooit op het platteland. Dat zie je ook op *Bobo*, waar onze dochter, geadopteerd uit China, de kippen voert met die typisch Aziatische zit op haar hurken. Een

knippoog naar de witte boerenmeisjes die kippen voeren op onze 17de- of 19de-eeuwse schilderijen, maar in mijn werk moet je als kijker wel iets meer zwaarte voelen.

Er zit een adder onder het gras.

Ja, maar ik wilde het weer niet zo zwaar, zo fysiek gewelddadig schilderen als op die eerdere werken, dan functioneert het niet zoals bedoeld en lijkt het toch weer oorlog.

Ben je liever geworden? Had je genoeg van die gewelddadigheid?

Er zijn een paar redenen. Ik heb het heel lang gedaan en wilde het geweld weleens op een andere manier belichten, en niet steeds in herhaling vallen. Een aantal schilderijen over executies en verkrachtingen is wel voldoende. Ik zou de context kunnen veranderen, die naar Gaza of Oekraïne verplaatsen, maar een executie is een executie. Wat ook meespeelt is dat ik de hoop heb opgegeven dat die schilderijen iets, hoe weinig ook, zouden kunnen bijdragen aan de vrede. Het is allemaal behoorlijk hopeloos. Misschien is het beter, dacht ik, om nu eens wat tegengif te gaan schilderen.

De verkrachtingenschilder ontwikkelt zich tot schilder van het vredige, rurale leven. Het zou me niet verbazen als je daar ook weer een keer genoeg van krijgt en er opnieuw de beuk in gooit.

Toen ik net van de academie kwam wisselde ik het af, maar toen mislukten eigenlijk al mijn schilderijen die vreedzaam waren. De Russische schrijver Varlam Sjalamov, die vooral schreef over zijn tijd als gevangene in de Goelag onder Stalin, schrijft ergens: 'Je moet eerst de oorvijgen teruggeven, de aalmoezen komen later wel. Je moet je eerst het slechte herinneren en dan pas het goede. Je moet je al het goede honderd jaar blijven herinneren, maar al het slechte tweehonderd jaar.'

Je vindt dat je wel genoeg oorvijgen hebt uitgedeeld.

Door die heftige thema's te verlaten kreeg ik opeens ruimte om andere onderwerpen aan te snijden. Ik heb altijd gehouden van kunstenaars die alleen maar landschappen schilderden, maar als je dat nu doet krijg je heel andere betekenissen, alleen al door de milieuproblematiek. Neem de schaapscheerder, vroeger deed hij dat voor de wol, nu wordt die wol te grof bevonden en verbrand, want we willen merinowol. En die kippen lopen bij mij vrij rond, maar je denkt wel meteen aan megastallen, vogelgriep, etc.

Die kippen zijn bijna maniëristisch geschilderd, zo fijn, zo precies. Wat doe je nu als Caroline van der Plas hier binnenkomt en zegt: Ronald, jij bent mijn man, ideaal voor onze fractiekamer?

Haha, daar heb ik wel over nagedacht. Het zal toch niet gebeuren, dacht ik, dat een nieuwe rechtse regering de abstracte werken van Rudy van de Wint uit de Tweede Kamer gooit en dit nieuwe werk van mij ervoor in de plaats hangt? Eind jaren negentig heb ik een schilderij gemaakt van twee mannen die een joodse vrouw aan het verkrachten zijn in een concentratiekamp. Dat zou misschien ook nog weleens ingezet kunnen

worden als propaganda voor radicaal extreem rechts. Maar meestal gebruikt dat soort krachten andere vormen van kunst, dus ben ik er niet zo bang voor.

Wat was precies de reden om die kippen zo fijn te schilderen? Ze zijn bijna van porselein.

Omdat ze relatief klein zijn wilde ik niet dat ze zo grof werden als het landschap, dan zouden ze hun identiteit verliezen. Dan wordt het iets wat staat voor een kip in plaats van dat je echt een kip ziet. Door die verfijning maak ik ze meer zichzelf, dan worden ze geen symbool voor iets anders. Denk aan Francis Bacon en Lucian Freud. Bij Bacon gaat het over een geestelijke beleving van het lichaam, terwijl je bij Freud meer het fysieke van het lichaam ziet. Ik heb veel meer met Freud. En vergelijk ik me met Nederlandse schilders dan sta ik dichterbij Marlene Dumas dan bij Natasja Kensmil. Als ik niet de aanwezigheid voel van de figuur zelf voel ik ook de nodige spanning niet.

Je staat ook niet ver bij Van Gogh vandaan. Als ik denk aan zijn zaaier voel ik de aanwezigheid van die figuur ook, en evengoed is hij een integraal onderdeel van het landschap.

Maar bij hem is de figuur aangepast aan het landschap, en bij mij is het landschap aangepast aan de figuur. Het landschap is wel belangrijk maar toch een decor. Ik heb het ook zelf samengesteld, het bestaat niet in het echt. Van Gogh schetst scènes die hij echt voor zich had, maar hij is geen verhalenverteller en dat ben ik wel.

In je verhalen speelt het lichaam de hoofdrol.

Je kunt het vergelijken met portretten uit de 16de of 17de eeuw van notabelen of koningen met die draperieën erachter. Zo functioneren mijn landschappen ook, hier wat bloemetjes, daar een stuk lucht, etc. Ik plaats er ook veel in dat ik dan toch weer weghaal, er wordt heel wat gecorrigeerd onderweg. Niet dat het altijd zo weloverwogen gaat, er worden je ook veel dingen uit het niets aangeboden. Ik hou van composthoppen, zoals die op *Karim*, daar had ik eerst een kip op gezet. Maar die werd steeds meer een trotse haan, alsof ik het nationale symbool van Frankrijk aan het schilderen was. Weg ermee dus, die blauwe lucht erachter was in z'n eentje wel zo mooi.

Een composthoop is zelf al een symbool, rottende resten en voedzame grond tegelijk.

Ja, prachtig dus om daarmee de vrede te schilderen na al die oorlogssituaties. Wat ten onder is gegaan blijft voelbaar maar er kan ook weer iets nieuws op groeien. Ooit vroeg een kunsthistoricus die verantwoordelijk was voor de kunstcollectie van de VN aan mij of ik een kunstwerk kende dat de vrede verbeeldt. Toen moest ik denken aan *Les Nymphéas*, de installatie van schilderijen die Monet in de laatste jaren voor zijn dood in 1926 heeft gemaakt voor de Orangerie in Parijs. Ze waren nadrukkelijk bedoeld als anti-oorlogsschilderijen. Hij heeft landschappen geschilderd zonder horizon, in reactie op de aarde na de Eerste Wereldoorlog, die tot aan de horizon bezaaid was met lijken.